

dr. Klaudijus Maniokas

Nacionalinės pažangos programos (NPP) kontekstas

**Viešas NPP prioritetų aptarimas, Nacionalinė dailės
galerija, 2012 m. liepos 20 d.**

Pristatymo turinys

- ⦿ NPP kontekstas ir apskritieji stalai
- ⦿ Apskritųjų stalų NPP tema koncepcija ir apibendrinimas: intervencijų logika, efektyvumas ir neišmokstamos pamokos
- ⦿ Lietuva 2030 ir kiti struktūriniai iššūkiai
- ⦿ SSGG.

Apskritųjų stalų koncepcija

- ⦿ Ekspertinis ansktesnių viešųjų intervencijų Lietuvoje efektyvumo vertinimas, pamokos ir artimausi iššūkiai.
- ⦿ Tarp-sektorinis, integruotas požiūris nukreiptas į problemas, o ne ministerijų ir kitų ministerijų atsakomybės sritis.
- ⦿ Dalyviai: viešosios institucijos, akademikai ir kiti ekspertai, nevyriausybinės organizacijos.
- ⦿ Esmė: ne interesų atstovavimas, o įrodymais pagrįsti veikiantys sprendimai.

Apskriti stalai: temos ir bendras vertinimas

Kokias inovacijas reikia remti siekiant Lietuvos pažangios ir protingos specializacijos (“smart specialization”)?

Kaip judus jaunimas gali išjudinti Lietuvos ekonomiką?

Tausojantis vartojimas, tausojanti gamyba, tausojantis žemės ūkis ir žuvininkystė - tvaraus augimo ištakos

Esant poreikiui temą galima būtų išplėsti įtraukiant klimato kaitos klausimus.

ESF remiamos socialinės inovacijos - išsivystymo skirtumų mažinimo instrumentas.

Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas - tikrosios sanglaudos rodikliai

Miestų atgaivinimas ir plėtra.

Gamtos bioįvairovė ir kultūrinis paveldas kaip svarbūs regionų patrauklumo veiksniai.

Kodėl svarbu sukurti palankesnę aplinką mokymuisi visą gyvenimą?

Kaip sumažinti skurdo lygį Lietuvoje ir išlaikyti senėjančius gyventojus aktyvius darbo rinkoje ir visuomeniniame gyvenime?

Apskritųjų stalų apibendrinimas: metodologiniai aspektai

- ⦿ Ne visos problemos gali būti greitai išspręstos valstybės intervencijomis ir viena jų rūšimi - investicijomis (emigracija, miestų plėtra, renovacija)
- ⦿ Kita vertus, metodiškai reikėtų orientuotis į egzistuojančių tendencijų sustiprinimą ar sušvelninimą, o ne radikalų jų keitimą.
- ⦿ Tam reikia bandymais/patirtimi pagrįsto intervencijų modelio, kurio esmė - pilotiniais projektais pabandyti naujos intervencijos veiksmingumą.
- ⦿ Intervencijos turi derinti skirtingas priemones: investicines, reguliacines, mokestines (integralumas).

Apskriti stalai: įrodymai ir logika

- Pernelyg mažas dėmesys skiriamas **intervencijų logikai**;
- trūksta informacijos apie intervencijų efektyvumą (ilgalaikio skurdo priežastys, renovacija, miestų plėtra, subsidiarumo taikymas);
- daugeliui taikomų intervencijų stinga **masto (koncentracija vien retorinė) ir nuoseklumo** (pavyzdžiui, skurdas).

Apskriti stalai: penkios turinio išvados apie intervencijų efektyvumą

- ⦿ Apie infrastruktūrą
- ⦿ Apie investicijas į žmones
- ⦿ Apie paklausą ir pasiūlą
- ⦿ Apie naujas intervencijos formas
- ⦿ Apie teritorinę plėtrą

Ne infrastruktūros plėtra, o jos panaudojimas ir optimizavimas

- Sukurta daug naudingos, bet kartais perteklinės infrastruktūros, kurią sudėtinga išlaikyti - pavyzdžiui, vandenvalos ir vandentvarkos srityje (Pietų Europos kontekstas ir euro krizė, ES12 kontekstas).
- Kai kuriose srityse išlieka „butelio kaklelio“ problemų – pavyzdžiui, socialinės globos infrastruktūros srityje.
- Ateities uždavinys yra tinkamai panaudoti ir optimizuoti sukurtus ekonominės ir socialinės infrastruktūros tinklus- paslaugų kokybė išlieka gana žema, trūksta spektro ir kompetencijos.
- Pažanga šioje srityje nėra vienoda:
 - iš esmės optimizuotas sveikatos apsaugos, bendrojo lavinimo mokymų, profesinio švietimo institucijų, mokslo institutų tinklas;
 - kitur optimizavimas tik pradėtas – didelių investicijų reikia centralizuoto šilumos tiekimo tinklų optimizavimui; akivaizdūs trūkumai fiksuojami ikimokyklinio ugdymo institucijų tinkle.

Investicijos į žmones

- Šiame kontekste ypatingai svarbiomis tampa efektyvios investicijos į žmones - tiek į jų profesinę kvalifikaciją, tiek į asmeninį tobulėjimą.
- Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas tampa rimta kliūtimi ekonomikos augimui, o kūrybiškumo stoka - visuomenės potencialo panaudojimui.
- Tačiau čia trūksta bendro sutarimo dėl pokyčių - minimi paskatų sistema, aktyvus proceso valdymas, ir kompetencijų centrai.

Paklausos ir pasiūlos balansas

- ⦿ Daugelis taikytų ES paramos priemonių skatino kvalifikuotų ar perkvalifikuotų darbuotojų, inovacijų, technologijų pasiūlą, tačiau...
- ⦿ nepakankamai dėmesio buvo skiriama paklausos skatinimui.
- ⦿ Naujoje finansų perspektyvoje reikėtų skirti daugiau dėmesio paklausai ir ryšiui su ekonomine politika ir kitomis intervencijomis (ekonominės ir fiskalinės politikos priemonės).
- ⦿ Reikėtų didesnę dėmesį skirti kvalifikuotų darbo vietų, inovacijų poreikio skatinimui mokestinėmis ir kitomis ekonominės politikos priemonėmis, tokiomis, kaip subsidijos ir viešieji pirkimai.

Naujos investavimo formos

- ⦿ Reikalingos naujos investavimo formos, ypač:
 - finansų inžinerija
 - investicijos panaudojant nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes.
- ⦿ Reikia gerinti tarpsektorinį bendradarbiavimą ir integralumą, kurio trūko planuojant ir įgyvendinant investicijų politiką ankstesniais programavimo laikotarpiais. Galimos priemonės:
 - daugiau projektų planuoti ir įgyvendinti kompleksinės teritorinės plėtros būdu,
 - daugiau naudoti finansų inžinerijos įgyvendinimo būdą - investavimo fondus, kurie galėtų sukaupti kelių priemonių lėšas
 - sustiprinti vadovaujančios institucijos koordinacinį vaidmenį.

Nuo sektorinės prie teritorinės plėtros?

- ⦿ 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu ES struktūrinių fondų parama Lietuvoje buvo planuojama daugiausia remiantis sektoriniu investavimo principu, teminis ir teritorinis investavimo būdas nebuvo plačiai naudojamas.
- ⦿ Reikia skirti daugiau dėmesio teritorinei plėtrai, kuri gali padėti geriau išnaudoti atskirų Lietuvos vietovių potencialą, pagerinti sanglaudą ir spręsti tarpsektorinio bendradarbiavimo ir integralumo problemą.
- ⦿ Tai galėtų atsispindėti finansinėse proporcijose tarp nacionalinių, sektorialinių ir teritorinės plėtros priemonių.
- ⦿ Ypatingo dėmesio nusipelno kompleksinė teritorinė plėtra, ypač didžiuosiuose miestuose.

Struktūrinis kontekstas

- ⦿ Kokias problemas sprendė 2007-2013 metų programos?
- ⦿ Lietuvos 2030 SSGG
- ⦿ Papildomos struktūrinio konteksto dimensijos/sąsaja su Europa 2020:
 - Struktūriniai augimo faktoriai
 - Tvarus augimas
 - Skurdas
 - Miesto ir kaimo plėtra

2007-2013 metų Nacionalinės bendrosios strategijos iššūkiai

- ⦿ Neoptimali viešojo sektoriaus valdymo sistema,
- ⦿ aukštas jaunimo nedarbas ir didelis ilgamečių bedarbių skaičius,
- ⦿ didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas,
- ⦿ žemas mokymosi visą gyvenimą lygis,
- ⦿ žemas ūkio produktyvumas,
- ⦿ didelis energijos intensyvumas,
- ⦿ žemas verslumo lygis,
- ⦿ platus, tačiau neoptimalus švietimo ir mokslo institucijų tinklas,
- ⦿ aukšti ir didėjantys išsivystymo ir gyvenimo kokybės netolygumai tarp atskirų Lietuvos regionų bei miesto ir kaimo,
- ⦿ blogėjanti demografinė situacija...

Lietuvos 2030 SSGG: stiprybės

- ⦿ Didelis aukštąjį mokslą baigusių asmenų skaičius
- ⦿ Ekonomikos atvirumas kitoms rinkoms, aukštas integracijos į tarptautines rinkas laipsnis;
- ⦿ Pažanga IT srityje (plačiajuosčio interneto kokybė, viešųjų interneto prieigos taškų tinklo tankumas, šviesolaidinio ryšio naudojimas ir pan.);
- ⦿ Dviejų ir daugiau užsienio kalbų mokėjimas;
- ⦿ Didelis šalies konkurencingumas aukštojo mokslo, profesinio mokymo, infrastruktūros ir technologinės parengties srityse;
- ⦿ Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimo reformos.

Lietuvos 2030 SSGG: silpnybės

- Nepakankamas visuomenės atvirumo lygis;
- Kūrybingumo ir jo ugdymui palankių sąlygų stoka;
- Neveikianti mokymosi visą gyvenimą sistema;
- Švietimo sistemos nelankstumas;
- Mažas aukščiausių pasiekimų lygį pasiekiančių asmenų skaičius;
- Silpna praktinių įgūdžių tobulinimo bazė;
- Menkas gyventojų pilietinis pajėgumas;
- Mažas dalyvavimas vietos bendruomenių veikloje;
- Mažas dalyvavimas kultūrinėje meninėje veikloje;
- Silpna kultūrinė ir politinė tapatybė;
- Biurokratinių kliūčių verslui gausa;
- Prasta mokslo kokybė ir aukšta valstybės reguliavimo našta;
- Ribotas verslo finansavimo prieinamumas ir nepalanki mokestinė aplinka;
- Žemas MTEP lygis verslo sektoriuje, nepakankamos privataus sektoriaus investicijos į MTEP;
- Menka verslo socialinė atsakomybė;
- Mažas valdžios efektyvumas;
- Žemas visuomenės pasitikėjimas šalies institucijomis;
- Mažas piliečių įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesus;
- Vietos bendruomenių ir nevyriausybinų organizacijų pasyvumas;
- Žemas teisinės sistemos kokybės rodiklis;
- Įrodymais grindžiamo valdymo nepakankamumas;
- Žema viešųjų paslaugų kokybė, susijusi su santykinai mažomis ir ribotomis valdžios išlaidomis;
- Orientacijos į vartotojus trūkumas viešųjų paslaugų srityje;
- Sektorinis ir gana siauras požiūris į valstybės valdymą

Struktūriniai augimo faktoriai

- ⊙ Socialinis kapitalas, transakcijų kaštas ir institucijos:
 - menkas socialinis kapitalas, mažas tarpusavio ir valstybės institucijomis pasitikėjimas;
 - fragmentuota politinė sistema ir silpnos institucijos.
- ⊙ Ekonomikos augimas ir nedarbas:
 - Lietuvos ekonomikos plėtra lėtėja,
 - vienas didžiausių ES nedarbo lygis, daug ilgalaikių bedarbių ir didelis jaunimo nedarbas;
- ⊙ Investicijos ir kvalifikuota darbo jėga:
 - nepakankamas materialinių investicijų lygis;
 - didėjantys, bet pernelyg maži TUI mastai;
 - didelis darbo jėgos pasiūlos ir paklausos atotrūkis (ypač pramonės, statybų sektoriuose);
 - kvalifikuotos darbo jėgos parengimo ir pritraukimo problemos.

Demografija ir skurdas

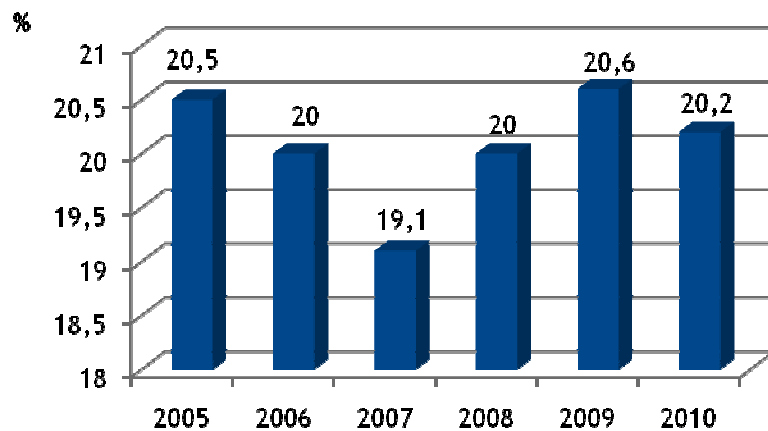
⊙ Emigracija ir demografinės tendencijos:

- vienas sparčiausių ES visuomenės senėjimas (2011 m. 16,5 proc. gyventojų buvo virš 65 m. amžiaus);
- žemas gimstamumo rodiklis (vienai moteriai tenka 1,55 vaiko);
- didžiausia ES grynoji emigracija (-23,7 žmogaus 1000 gyventojų 2010 m.);
- nepalanki emigracijos struktūra – kas antra emigrantas yra iki 30 m. amžiaus.

⊙ Socialinė nelygybė, skurdas ir socialinė atskirtis:

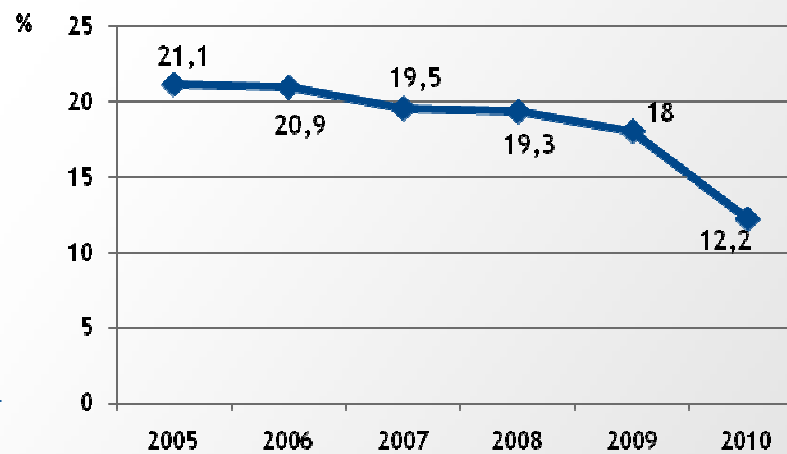
- žemiau skurdo ribos gyvena apie 20 proc. Lietuvos gyventojų;
- žemiau skurdo ribos gyvenančiųjų pajamos bent 7-8 kartus mažesnės už penktadalio sėkmingiausių visuomenės narių pajamas;
- vaikų (iki 18 m.) skurdo rizika viršija bendrą vidurkį;
- skurdo lygio atotrūkis tarp miesto ir kaimo išlieka ženklus

Skurdo dinamika

Skurdo rizikos lygis Lietuvoje 2005-2010 m.

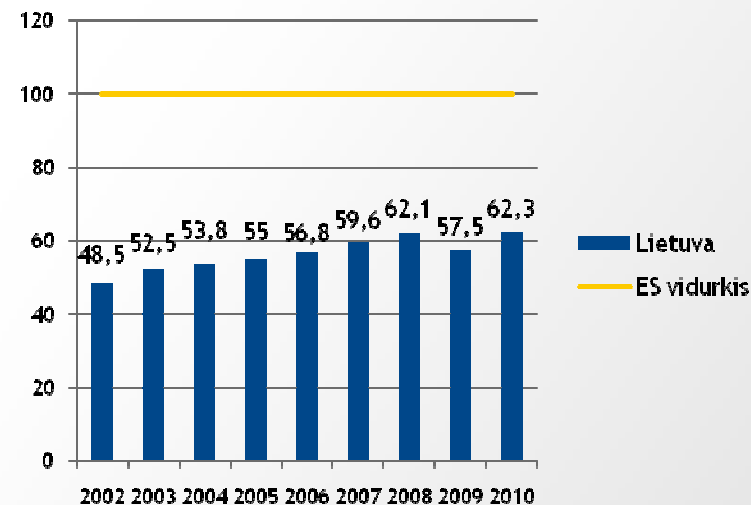
Skurdo lygio tarp Lietuvos miesto ir kaimo skirtumo pokyčio dinamika 2005-2010 m.

Tvarus augimas

Tvarus augimas:

- pagal išteklių našumą Lietuva atsilieka nuo ES vidurkio (2007 m. šis Lietuvos rodiklis siekė 0,44 EUR/kg, ES vidurkis buvo 1,30 EUR/kg);
- susidėvėjusi infrastruktūra;
- senas lengvųjų automobilių parkas (vidutinis automobilių parko amžius yra 15 m.);
- nesėkmingas daugiabučių namų modernizavimas/atnaujinimas (2005-2008 m. atnaujinta vos 2,1 proc. visų renovacijai tinkamų daugiabučių);
- sparčiai augančios šiltnamio dujų emisijos (2000-2010 m. išaugo trečdaliu);
- mažas centralizuoto šilumos ūkio efektyvumas;
- mažėjantis sunaudojamų biodegalų kiekis (2007-2010 m. sumažėjo beveik perpus);
- labai mažas rūšiuojamų ir perdirbamų atliekų kiekis (vos 10 proc.);
- beveik perpus už ES vidurkį mažesnis darbo našumas

Lietuvos darbo našumas santykyje su ES šalių vidurkiu 2002-2010 m.

Teritorinė plėtra

- ⦿ Teritorinė plėtra, regioninė politika ir miestų plėtra:
 - didėjantys teritorinio išsivystymo skirtumai – atotrūkis tarp sostinės ir kitų regionų;
 - urbanistinės politikos stoka.

Bendra SSGG

STIPRYBĖS

Didelis aukštąjį mokslą baigusių asmenų skaičius, vaikų mokymosi rezultatai atitinka ES vidurkį;

Dviejų ir daugiau užsienio kalbų mokėjimas;

Didelis šalies konkurencingumas aukštojo mokslo, profesinio mokymo, infrastruktūros ir technologinės parengties srityse;

Pažanga IT srityje (plačiajuosčio interneto kokybė, viešųjų interneto prieigos taškų tinklo tankumas, šviesolaidinio ryšio naudojimas ir pan.);

Gera kelių infrastruktūra ir konkurencingas tarptautinių pervežimų verslas;

Tankus ir geros kokybės automobilių kelių tinklas;

Sukurtos prielaidos (planai ir gebėjimai) įgyvendinti didžiuosius energetikos projektus;

Šiauriausias neužšalantis jūrų uostas;

Modernizuoti oro uostai;

Sukurta atliekų tvarkymo sistema ir infrastruktūra bei vandentvarkos infrastruktūra;

Ekonomikos atvirumas kitoms rinkoms, aukštas integracijos į tarptautines rinkas laipsnis;

Vykdoma švietimo ir sveikatos įstaigų tinklo optimizacija (stambinimas);

Platus kultūros įstaigų tinklas;

Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimo reformos;

Geros kokybės vanduo, dirvožemis, oras, sukurta atliekų valdymo sistema;

Artumas pažangiam Šiaurės Europos regionui

SILPNYBĖS

Emigracija, nedarbas ir didėjanti socialinė atskirtis, sukelti naujas problemas, tokias kaip emigravusių vaikų palikti tėvai;

Nepakankamas visuomenės atvirumo lygis;

Kūrybingumo ir jo ugdymui palankių sąlygų stoka, žemi žinojimo visuomenės ir inovatyvumo rodikliai;

Neveikianti mokymosi visą gyvenimą sistema;

Švietimo sistemos nelankstumas;

Mažas aukščiausių pasiekimų lygį pasiekiančių asmenų skaičius;

Silpna praktinių įgūdžių tobulinimo bazė;

Menkas gyventojų pilietinis pajėgumas;

Mažas dalyvavimas vietos bendruomenių veikloje;

Mažas dalyvavimas kultūrinėje meninėje veikloje;

Silpna kultūrinė ir politinė tapatybė;

Biurokratinių kliūčių verslui gausa;

Prasta mokslo kokybė, nepakankamas mokslo, verslo ir kultūros bendradarbiavimas;

Aukšta valstybės reguliavimo našta;

Ribotas verslo finansavimo prieinamumas ir nepalanki mokestinė aplinka;

Žemas MTEP lygis verslo sektoriuje, nepakankamos privataus sektoriaus investicijos į MTEP, neadekvati MTEP infrastruktūra;

Menka verslo socialinė atsakomybė;

Mažas valdžios efektyvumas;

Žemas visuomenės pasitikėjimas šalies institucijomis;

Mažas piliečių įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesus;

Vietos bendruomenių ir nevyriausybinų organizacijų pasyvumas;

Žemas teisinės sistemos kokybės rodiklis;

Įrodymais grindžiamo valdymo nepakankamumas;

Žema viešųjų paslaugų kokybė, susijusi su santykinai mažomis ir ribotomis valdžios išlaidomis;

Orientacijos į vartotojus trūkumas viešųjų paslaugų srityje;

Sektorinis ir gana siauras požiūris į valstybės valdymą

Žemas išteklių panaudojimo efektyvumas ir žemųjų technologijų dominavimas ekonominėje veikloje;

Sąveikos tarp viešajame sektoriuje diegiamų IT stoka (žemas naudojimas elektroninėmis paslaugomis);

Mažas atliekų perdirbimo rodiklis;

Silpnos vandentvarkos įmonės;

Neišplėstas viešasis transportas;

Neišnaudojamas atskirų teritorijų augimo potencialas;

Energetinė priklausomybė

GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
<p>Lietuvos narystė ES ir didelis pasitikėjimo ES laipsnis;</p> <p>ES politinė parama Lietuvos energetikos projektams;</p> <p>Grįžtamoji migracija;</p> <p>Naujų technologijų plėtra;</p> <p>TUI augimas;</p> <p>Augantis ekologinis sąmoningumas, vertybiniai pokyčiai;</p> <p>Didėjantis įsitraukimas į tarptautinius švietimo, mokslo ir kultūros tinklus;</p> <p>Globalizacija</p>	<p>Euro ir ES krizė;</p> <p>Protų nutekėjimas;</p> <p>Demografiniai ir socialiniai iššūkiai, tokie kaip gyventojų senėjimas ir emigracija (mažinantys švietimo ir didinantys sveikatos priežiūros paslaugų poreikį);</p> <p>Didėjančios pasaulinės žaliavų ir energijos kainos;</p> <p>Didelė konkurencija pasaulinėse rinkose;</p> <p>Ekonominis augimas, nekuriantis darbo vietų;</p> <p>Didelis skurdo lygis;</p> <p>Struktūrinis nedarbas dėl kvalifikacijos ir darbo rinkos poreikių nesutapimo;</p> <p>Augančio vartojimo ir automobilizacijos skatinamas atliekų augimas, oro tarša miestuose ir kitos aplinkosauginės bei klimato kaitos problemos</p>

VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai
projektai“

Ačiū už dėmesį